

İŞİTME ENGELLİ ÇOCUKLARA OKUL ÖNCESİ EĞİTİMDE YAKLAŞIM PRENSİPLERİ

**Prof. Dr. Erol BELĐİN
Araő. Grv. G. Aydan ÇAĐLAR**

**Resimleyen: Emir GEÇ
Yayıma Hazırlayan: Őaban DEDE**

GİRİŞ:

- İnsanların düşünebilme, düşündüğünü karşısındakine anlatabilme yeteneği, toplumsal yaşamın temelini oluşturur. Çocuk, çevresi ile kurduğu iletişim sayesinde içinde bulunduğu toplumun bir bireyi olur.
- * İşitme engelli çocuğun sahip olduğu engel, onun iletişim kurmasını zorlaştırır.
- * İşitme engelinden dolayı çocuk, yaşlarına ulaşmayı başaramadığı zaman, onlar tarafından dışlanır.
- * Lisanı yeterince kullanamayan, çevresindekilerle konuşamayan çocuk, gerek yaşlıları gerekse büyükleri ile anlaşabilmek için başka yollar bulmaya çabalar. Bu durum, işitme engelli çocuğun hiçbir zaman konuşamayacağı anlamına gelmez.

Engel, erken teşhis edildiği ve uygun işitme cihazı kullanıldığı takdirde bu çocuklar da içinde yaşadığı toplumun lisanını öğrenebilmekte ve konuşabilmektedir.

- * Çocuk ancak taklit yolu ile tekrarlar yaparak lisanı öğrenir. Çevresindeki konuşmaları takip eden, söylenenleri taklit yolu ile tekrar eden çocuk lisanı kazanma sürecine girer. Yani lisanı öğrenmenin ilk şartı İŞİTME'dir.
- * İşitme, kulak tarafından sesin algılanmasıdır.
- * Sese tepki vermenin gelişim dönemleri, çocuğun motor (kas ve hareket) ve mental (zihinsel) gelişimi ile uyum içerisinde olur.
- * İlk önce, çocuk çevresindeki sesleri farketmeyi, yönünü tayin etmeyi ve belirlemeyi öğrenir, daha sonra sesler arasındaki ince farkların ayrımını yapar ve tanıdık sesleri hatırlamaya başlar. En son olarak da konuşma yeteneğini geliştirir.

SES NEDİR?

Ses, bir enerji kaynağından yayılan gaz, sıvı ve katı ortamlarda moleküllerin sıkışıp gevşemesi ile ortaya çıkan enerjidir. Sesin iki önemli özelliği, frekans ve şiddettir. Normal bir insan kulağı doğuştan, 20-20.000 Hz. (Hertz) frekanslar arasındaki sesleri duyabilecek kapasitededir. Günlük yaşamda en çok karşılaştığımız frekanslar, konuşma seslerini içine alan 250-6000 Hz.'lik frekanslardır. Bu alan içerisinde iletişimi en çok etkileyen (yani, konuşma seslerinin en yoğun olduğu) frekanslar ise 500-2000 Hz.'ler arasındadır. İşitme kayıplarının belirlenmesinde bu üç frekanstaki işitme eşikleri ortalaması alınır.

Desibel, Alexander Graham Bell'in ismine izafeten geliştirilmiş ses şiddeti birimidir. Ortamda bulunan ses ile, referans olarak belirlenmiş olan ses şiddetinin birbirine oranının logaritmik ifadesidir. Uzun matematiksel işlemlerle burada desibeli açıklamak yerine, günlük yaşamdan örnekler vererek anlatmak daha uygun olacaktır.

- 20-25 dB (desibel) Fısıltı ile konuşma,
- 50-70 dB Normal konuşma şiddeti,
- 70-85 dB Yüksek sesle bağırma,
- 90-100 dB Trafik gürültüsü,
- 120-150 dB Yakında bulunan jet motoru gürültüsü.

F R E K A N S L A R

125 250 500 1000 2000 4000 8000

SES ŞİDDETİ (DESİBEL)	125	250	500	1000	2000	4000	8000
0							
10		Fısıltı ile konuşma					
20							
30							
40							
50							
60		Normal konuşma şiddeti					
70							
80		Yüksek sesle bağırma					
90							
100		Trafik gürültüsü					
110		Jet motoru gürültüsü					
120		Ağrı eşiği					
130		PRİMER KONUŞMA ALANI					

İŞİTME ENGELİ NEDİR?

İşitmenin gerçekleşebilmesi için;

- Ses'in olması,
- Bu sesin insan kulağının algılayacağı frekans ve şiddet sınırları içinde bulunması,
- Sesi algılayabilecek alıcı organın, yani kulağın olması,

Sesin kulak içindeki yapılardan engellenmeden geçerek beyindeki işitme merkezine ulaşması, bu merkezde doğru algılanıp, yorumlanması gerekmektedir.

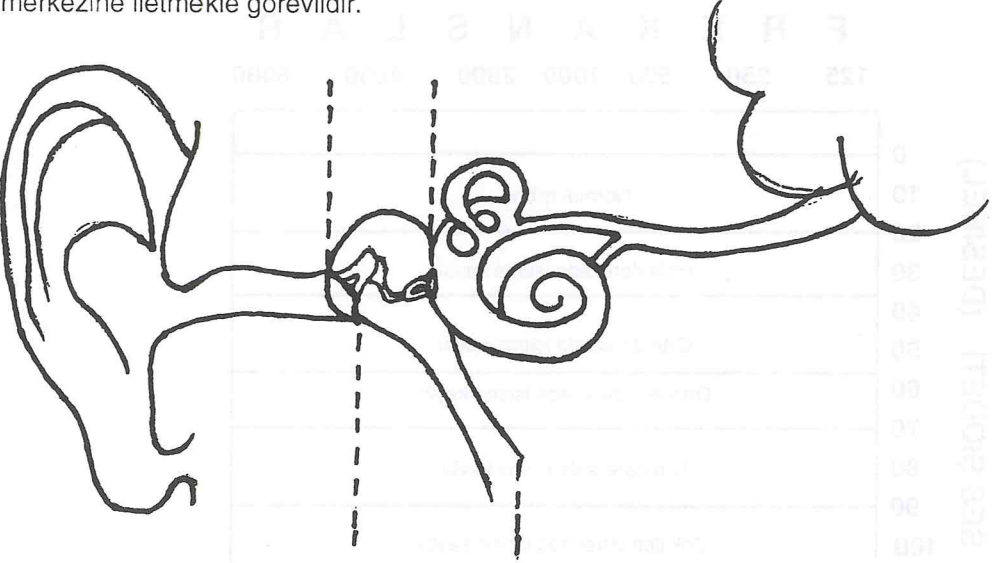
İşitme engelini daha iyi açıklayabilmek için kulağın anatomik yapısını kısaca gözden geçirmek yararlı olacaktır.

Kulak, vücudumuzun en hassas yapılarından birisidir ve zararlı etkiler karşısında kolayca hasar görebilmektedir. Kulak üç temel bölümden oluşmuştur.

DIŞ KULAK; kulağın kulak kepçesi, kulak kanalı ve kulak zarından oluşan kısmıdır.

ORTA KULAK; kulak zarından sonra başlayan kısımdır. Orta kulak içinde birbirleri ile temas halinde olan üç kemikcik (çekir, örs, özengi) bulunmaktadır. Kemikciklerin ana görevi, kulak zarına gelen titreşimleri iç kulaktaki yapılara iletmektir.

İÇ KULAK; orta kulaktan sonra gelen kısımdır. İşitme ile ilgili sinir hücrelerinin bulunduğu bu kısım, kemikcikler aracılığı ile iletilen titreşimleri beyindeki işitme merkezine iletmekle görevlidir.

DIŞ KULAK

ORTA
KULAK

İÇ KULAK

Kulağın belirtilen bu üç yapısında, işitme sinirinde ya da beyindeki işitme merkezinde herhangi bir nedenden dolayı oluşacak olan hasar, işitme kaybına neden olmakta ve işitme engelini ortaya çıkarmaktadır.

İşitme engeli, çok hafif dereceden çok ileri derecelere kadar farklılıklar gösteren işitme yetersizliğidir. Diğer bir deyişle; bireyin işitme duyarlılığının, onun geli-

şim, uyum, özellikle de karşılıklı iletişimindeki görevlerini yeterince yerine getireme- me halidir. İşitme engelinin derecesi ya da tipi ne olursa olsun, kişinin sadece lisan ve konuşma gelişimini değil, zihin, sosyal ve duygusal gelişimini de etkilemektedir.

İşitme engeli, çok hafif dereceden çok ileri dereceye kadar farklılık gösterebilir. Aşağıdaki sınıflama, 500-1000-2000 Hz. frekanslardaki işitme eşikleri ortalaması esas alınarak elde edilen, çocuklardaki uluslararası standartları göstermektedir.

0-20 dB Normal işitme

21-35 dB Hafif derecede işitme kaybı

36-55 dB Orta derecede işitme kaybı

56-70 dB Orta-ileri derecede işitme kaybı

71-90 dB İleri derecede işitme kaybı

91 dB ve yukarısı Çok ileri derecede işitme kaybı

F R E K A N S L A R	
	125 250 500 1000 2000 4000 8000
0	
10	Normal işitme
20	
30	Hafif derecede işitme kaybı
40	
50	Orta derecede işitme kaybı
60	Orta-ileri derecede işitme kaybı
70	
80	İleri derecede işitme kaybı
90	
100	Çok ileri derecede işitme kaybı
110	

DERECELERİNE GÖRE İŞİTME KAYIPLARI

Hiç işitmesi olmadığını düşündüğünüz işitme engelli çocukta bile kalıntı bir işitme mevcuttur. Fakat bu işitme, onun konuşma ve işitmeye dayalı lisanı, dolayısıyla konuşmayı geliştirmesine yeterli olmamaktadır.

İŞİTME KAYBININ ORTAYA ÇIKARDIĞI ENGELLER VE YAKLAŞIM YÖNTEMLERİ

0-20 dB	NORMAL	Normal işitme sınırları içindedir.
21-35 dB	HAFİF	Konuşma seslerinin bazılarını duyabilme güçlüğü vardır. İşitme cihazının kullanılması ve okulda tercihli oturma gerekir.
36-55 dB	ORTA	Karşılıklı konuşmaları anlamada güçlük çeker. İşitme cihazı, işitme konuşma eğitimi ve okulda tercihli oturma gerekir.
56-70 dB	ORTA-İLERİ	İşitme cihazı olmadan karşılıklı konuşmaları izleyemez. Bireysel ve grup ile işitme-konuşma eğitimine alınmalıdır.
71-90 dB	İLERİ	Konuşma seslerini duyamaz. Sadece çevredeki şiddetli sesleri duyabilir. İşitme cihazı ve özel işitme konuşma eğitimi gereklidir.
91 dB üstü	ÇOK İLERİ	Çok yüksek şiddetteki sesleri duyabilir. İşitme cihazı ve özel işitme konuşma eğitimi gereklidir.

İŞİTME KAYIPLARININ SINIFLANDIRILMASI

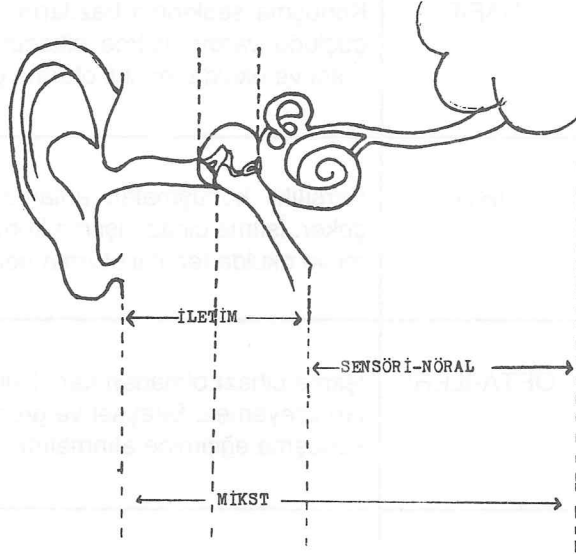
İşitme kayıplarını, kulakta işitme kaybını meydana getiren hastalığın yerine göre iki ana grupta toplayabiliriz.

- 1- İletim tipi işitme kaybı
- 2- Sensöri-nöral işitme kaybı

İLETİM TİPİ İŞİTME KAYIPLARI'nda hastalık dış kulaktan başlayıp, orta kulağa kadar uzanır. Bu tip kayıplarda, tıbbi ve cerrahi tedavi genellikle sonuç verir. Ancak, sonuç alınmadığı takdirde işitme cihazına gerek duyulabilir.

SENSÖRİ-NÖRAL İŞİTME KAYBI ise, koklea (iç kulak) ve kokleanın daha üst kısmını etkileyen hastalıkların meydana getirdiği işitme kayıplarıdır. Bu tip kayıplarda hasar iç kulakta veya iç kulaktan beyine sesleri ileten sinir sistemindedir. İç kulak tipi kayıplarda işitme ile birlikte konuşmayı anlama yeteneği de bozulur.

Ayrıca, iki temel işitme kaybı dışında, orta ve iç kulak hastalıklarının bir arada bulunduğu mikst (karışık) tip işitme kayıpları ile sadece beyindeki işitme merkezlerini etkileyen hastalıkların yol açtığı merkezi işitme kayıpları da vardır.

HASTALIĞIN YERİNE GÖRE İŞİTME KAYBININ TİPLERİ

İŞİTME KAYBININ NEDENLERİ

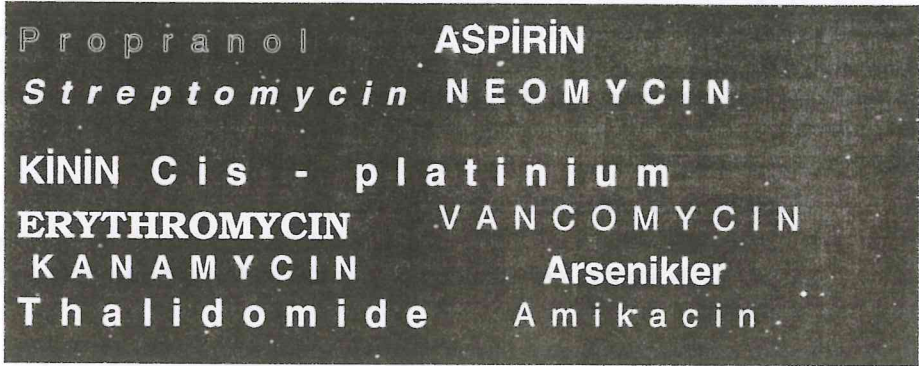
İşitme kaybının birçok nedeni vardır. Bazı çocuklar doğuştan işitme özürü olabildikleri gibi, bazıları da sonradan çeşitli nedenlere bağlı olarak işitme özürü olabilmektedir. İşitme kayıpları üç dönemde ortaya çıkabilir.

- 1- Doğum Öncesi Dönem
- 2- Doğum Anı
- 3- Doğum Sonrası Dönem

1- Doğum Öncesi Dönem; annenin hamileliği sırasında bebeği ve annenin sağlık durumunu kapsar. Bu dönemde,

- * Annenin hamileliği sırasında ototoksik ilaç (iç kulak ve işitme sinirinde tahribat yapan ve işitme kayıplarına neden olan ilaçlar) kullanması,

- * Annenin, rubella (kızamıkçık), kabakulak gibi hastalıklar geçirmesi. Özellikle hamilelik sırasında annenin geçirdiği kızamıkçık hamileliğin ilk üç ayında işitme kaybı açısından çok büyük risk taşımaktadır.

- * Annenin hamilelik döneminde röntgen çekirmesi,
- * Annenin sarılık geçirmesi,
- * Annenin sistemik hastalıkları (böbrek hastalığı, şeker hastalığı, kansızlık vb.)
- * Hamilelik sırasında geçirilen kazalar, çarpma ve yaralanmalar çocukta işitme kaybına neden olabilir.

2- Doğum Anı; doğumun nasıl gerçekleştiğine ilişkin özellikleri içerir.

- * Çocuğun kilosunun 1.500 gr.'dan az olması,
- * Kan uyuşmazlığı veya bilirubin seviyesinin patolojik değere ulaşması,
- * Çocuğun doğar doğmaz ağlamaması, boynuna kordon dolanması ve bu gibi nedenlerle oksijensiz kalması,
- * Doğum sırasında çocuğun kafa travması geçirmesi gibi durumlar, doğum anında meydana gelebilecek işitme kayıplarının nedenleridir.

3- Doğum Sonrası Dönem; çocuğun geçirdiği hastalıklar, kazalar ve gelişim dönemleri esastır.

- * Yüksek ateşli hastalık ve havale geçirmesi (Meningit, kızamık, ensefalit, kabakulak, kızıl vb.),
- * Ototoksik ilaç kullanması,
- * Orta kulak iltihapları, allerjik hastalıklar,
- * İşitmesine zarar verecek şekilde kaza geçirmesi,

en önemli etkenlerdendir.

Tüm bu faktörlerin yanısıra, doğuştan dominant (başat) genetik bozukluklarla beraber seyreden işitme kayıpları yanında, akraba evliliklerinin ortaya çıkardığı resesif (çekinik) genetik kökenli işitme kayıpları da önemli bir yer tutmaktadır. Özellikle

le yurdumuzda işitme özürülü çocukların en az %40'ının bu faktörden etkilendiği bilimsel çalışmamızda belirlenmiştir.

İŞITME ENGELLİ ÇOCUĞUN ÖZELLİKLERİ

Duyusal yoksunluk ve davranışsal etkileri:

İnsan, büyük ölçüde duyularına bağlıdır. Duyuları yolu ile aldığı bilgi onun dünyasını oluşturur. Duyum çeşitlerinden birisinin eksikliği, geri kalan tümünün fonksiyon ve bütünleşmesini değiştirir. Belli bir duysal girdi eksik olduğunda, geriye kalan duyulardan kazanılmış olan deneyim farklı yapıdadır. İşitme engeli, davranışı değişik şekillerde etkiler.

- * Duyusal yoksunluk algısal azalmaya yolaçar.
- * Görmeyi kılavuz duyu olarak kullanan işitme engelli çocuk, çevresinde görsel olarak kontrol edemediği değişiklikleri ürkütücü deneyimler sonunda öğrenir.
- * İşitme engelli çocuk için, titreşimler, duysal sinyal olmaya başlar. Çocuk, titreşimleri hissettiği zaman, olan biteni anlamak için araştırır.

Lisan ve lisan gelişimi:

Lisan, düşüncelerimizi ifade etmede, bireylerle sözel olarak iletişim kurmada kullanılan bir araçtır. Lisan, doğal olarak işitme duysusu ile öğrenilir. Çocuğun lisani, işittiği konuşma seslerini dinlemesi ve taklit etmesi ile gelişir.

- * İşitme engelli çocuk için çevresindeki objeler ve bireyler sadece görüntü olarak vardır.
- * İşitme engelli bebeklerin, yaşamın ilk aylarında kendiliğinden çıkardıkları sesler, yaklaşık 9 ay civarında sona erer.

İşitme engelli çocukların çoğunluğu işitme cihazı kullanmak kaydı ile, konuşarak iletişim kurma yönünde eğitilmektedir. İşitme engelli çocuğun ne kadar konuşma öğrenebileceği verilen eğitimin özellikleri ile beraber bazı faktörlere bağlıdır. Bunlar;

Ne kadar duyabildiği,

Net olarak duyup duymadığı,

Çevresindeki yetişkinlerle kurduğu iletişimin anlaşılabilir nitelikte olmasıdır.

- * İşitme engelli çocuğun kelime kullanmayı öğrenmesi bir hayli zaman alabilir.
- * İşitme engelli çocuğun konuşması yabancılar tarafından kolay anlaşılabilir.
- * İşitme engelli çocuğun lisani kullanmanın yanında anlamada da güçlükleri olabilir. Çocuk duyduğu konuşmaları yorumlamada zorlanabilir.
- * İşitme engelli çocuklar, yazı yazarken kelime atlama veya kelimeleri yanlış yazma hatalarını sıklıkla yapabilirler.

- * Zamir, takı ve sıfatların kullanımında hata yapabilirler.
- * Cümleleri kısa ve basittir.

Zihinsel gelişim

Zihinsel gelişim, çevremiz ile etkileşimimizi ve dünyamızı anlamayı sağlayan bilginin edinilip kullanılmasına yardım eden tüm süreçleri içerir.

- * İşitme engelli çocuk, normal yaşlarına göre lisanı kullanamadığı için zihinsel gelişiminde gerilikler gösterebilir.
- * İşitme engelli çocuğun açık ve anlaşılır konuşmaya sahip olmaması; düşüncelerini ifade etmesine ve başkalarının düşüncelerini anlamasına engel oluşturmaktadır.
- * İşitme engelli çocukların sözel ifade kullanmadan kuracakları iletişim zihinsel gelişimleri üzerinde etkili olacaktır.
- * İşitme engelli çocukların zihinsel becerilerdeki gecikmeleri, eğitim ve yaşantı eksikliğinden kaynaklanmaktadır. Bu çocuklara yeteri kadar uyarıcı verilemediğinden öğrendiklerini pekiştirip davranış haline geçiremeyebilirler.
- * Normal işiten ve işitme engelli çocuklar arasındaki zihinsel yeteneklerini kullanma yönündeki farklılık;

İşitme engelli çocukların lisanı yeterince kullanamamalarına,

Çevrelerini tam olarak değerlendirememelerine,

Her iki grup arasındaki eğitim sistemi farklılıklarına bağlanabilir.

Duygusal gelişim:

Duygusal gelişim çocuk için çok önemlidir. Sağlıklı duygusal gelişim için, çocuk ve ona yöneltilen davranışlar arasında bir denge olmalıdır.

- * İşitme engelli çocukların ailelerinin gösterdiği aşırı koruyucu tutum, çocukların kendi başlarına hareket etme yeteneğini kısıtlar.
- * İşitme engelli çocuklar isteklerini, duygu ve düşüncelerini ifade edemedikleri zaman aşırı huysuz, sinirli ya da saldırgan olabilirler.

Çocuk bu davranışı hangi durumlarda gösterir?

Herhangi bir sebeple engellendiğinde,

Üzerine çok fazla gidildiğinde,

Yapmak istemediği ya da başarılı olmadığı durumlarla karşılaştığında.

Bu gibi durumlarda;

1- Çocuğun bu davranışına sebep olan durumun ortadan kaldırılması,

2- Çocuğun dikkatinin başka yöne çekilmesi etkili olacaktır.

- * İşitme engelli çocuğu sosyal çevre ile ilişki içine sokmak, insanlarla iletişim kurmasını desteklemek bu tip davranışların azalmasını sağlayacaktır.
- * İşitme engelli çocuğun öğrenme becerisini güdülemek için uygun ödül seçilmeli ve kullanılmalıdır.

- * İşitme engelli çocuğun dikkatini yöneltmesi için uyarıcının çocuğun görme alanı içerisinde olması gerekir.
- * İşitme engelli çocuklar, sözel ipuçlarını işitme duyularını kullanarak değerlendiremezler.

Motor gelişim:

- * İşitme engelli çocuklar, başını tutma, oturma, emekleme ve yürüme gibi motor becerilen kazanılmasında normal işiten çocukların gelişim aşamalarını izler. Bu çocuklarda geri geri yürüme, ip üzerinden atlama ve bunun gibi genel vücut koordinasyonunun sağlanması ve dengeyi gerektiren hareketlerle, düğme ilikleme gibi görsel motor koordinasyonu gerektiren bazı becerilerde güçlük gözlenebilmektedir.

Normal çocuklara kıyasla ortaya çıkan bu güçlüklerin nedenleri;

- * İşitme engelli çocukların denge ve merkezi sinir sistemi yönünden hasarlı olma şanslarının daha fazla olması (geçirilen hastalıklara bağlı olarak),
- * Bir hareketin izlenmesi ve yerine getirilmesi ile ilgili sözel ifadeleri işitme duyularını kullanarak algılayamamaları,
- * İşitme ile ilgili ipuçlarını değerlendirmekten yoksun olmaları,
- * Aileleri tarafından aşırı korunmalarına bağlı olarak motor performansları yeteri kadar geliştirememelerinden kaynaklanabilir.

Sosyal gelişim:

Çocuklar büyüdükçe diğer insanlarla karşılaşır ve onlarla olumlu ilişkiler kurarlar. Bu durum, sosyal gelişimin kaçınılmaz ve devamlı bir kuralıdır.

- * İşitme engeli karşılıklı iletişim kurma ile ilgili pek çok problemi ortaya çıkarır.
- * İşitme engelli çocuklar iletişimlerdeki güçlüklerden dolayı genellikle tek başlarına oynamayı tercih ederler.

İşitme engelli çocuklar;

Daha az mutlu,

Daha az yumuşak başlı,

Çevreleri ile ilgilenmelerine rağmen daha az yaratıcıdır.

- * İşitme engelli çocuklar normal işiten yaşlıları kadar sosyal olgunluk kazanamamaktadırlar.
- * Çocuğun işitme engelinden başka özürü yoksa kendini kabul etmesi daha kolay olmaktadır.
- * Çocuğun aile bireyleri ile gireceği olumlu iletişim de kendini kabul etmesinde etkilidir.

İşitme engelli çocukları toplum içinden ayrı tutmak yerine, onları topluma kabul ettirmek ve performansları ölçüsünde toplum içine katmaya çalışmak gerekmektedir.

İŞİTME ENGELLİ ÇOCUĞUN OKUL ÖNCESİ EĞİTİMİNDE ANAOKULUNUN ROLÜ

Modern eğitim yöntemleri gereğince, ileri ve çok ileri derecede işitme kayıplı çocukların kendilerine ait okullarda eğitilmeleri sağlanmalıdır. Bu durum, onların ayrı tutulmalarını da birlikte getireceğinden bunun olumsuz etkilerinin önlenmesi için, bu çocukların kendi okullarında aldıkları eğitim etkinlikleri dışında belirli zamanlarda normal yaşlıları ile birarada olmalarının desteklenmesi gerekmektedir. Sosyal entegrasyon konusunda anaokulları ve anaokulu öğretmenleri çok önemli rol oynamaktadır. Önceleri bu çocuklar, kendileri gibi özürlü çocuklarla birarada tutulmakta, toplum içi iletişime katılmamaktadırlar. Ancak, günümüzde erken tanı ve eğitim ile bu çocukların toplum içinde eğitimlerine verilen önem artmış ve bu yönde eğitilmelerine başlanmıştır.

Sosyal entegrasyon ile konuşma ve yazma ile etkili iletişim kurma becerisi kazandırılmaktadır. Pek çok işitme engelli çocuk bu beceriyi kazanabilmektedir.

İşitme engelli çocukta anaokulunun rolü, çevreye uyumuna yardım etmek ve onu uyarmak için kaçınılmazdır. Okul öncesi dönemdeki işitme engelli çocukların eğitiminde grup içindeki eğitim çok yararlıdır.

Sınıf öğretmeni, işitme cihazının etkili olarak kullanılabilmesi için neler yapılabileceğini bilmeli ve en önemlisi de sınıf içinde diğer çocukların işitme engelli çocuğu kabul etmeleri ve onunla iletişim kurmaları yönünde ortaya çıkan güçlükleri çözümlenici nitelikte olmalıdır.

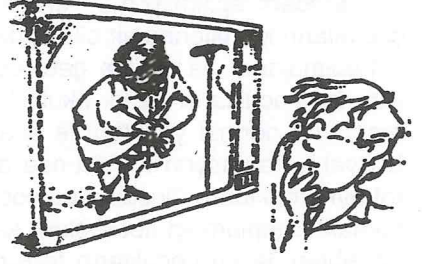
İşitme engelli çocukların eğitiminde ilk şart; uygun işitme cihazının verilmesidir. Çünkü işitme engelli çocuğun işitme duyusu açısından dış dünya ile iletişimini sağlayan tek kaynak işitme cihazıdır. İşitme engelli çocuğun eğitimindeki temel amaç, çocuğun mevcut işitme kalıntısını maksimum düzeyde kullanabilmesini sağlamak ve bunu, ona öğretmektedir. Bu amaca ulaşabilmek için çocuklar cihaz kullanmakta

bu cihazlarla sesleri duymaktadırlar. İşitme cihazını sadece sesleri duymak için kullanmak yeterli değildir. Sesleri anlamak ve konuşma gelişimine yardım için kullanmayı öğretmek de amaçlanmalıdır. İşitme cihazı, çocuğun işitme kaybının tipine, derecesine göre farklılık gösterir.

Sınıfında işitme engelli çocuk bulunan anaokulu öğretmenin işitme cihazı ile ilgili bilmesi gereken önemli konular şunlardır.

- * Çocuk cihazını sürekli takmalıdır.
- * Cihaz kullanılırken bakımına önem verilmelidir.
- * Piller ve açma, kapama düğmelerine dikkat etmek gerekir.
- * Vücudun uygun yerlerine konmalı ve sabitlenmelidir.
- * Anaokulu öğretmeni, eğer sınıfında işitme engelli çocuk varsa işitme cihazı hakkında bilgiye sahip olmalıdır. Çocuk, günlük programına başlamadan önce cihazı kontrol edilmeli, şayet aksayan tarafı varsa aileyi uyarmalıdır.

Cümleler kısa ve anlamlı olmalıdır. Kullanılan ifadeler, çocuğun kendi etkinlikleri veya gördüğü dokunduğu nesnelere ilgili olmalıdır.

Çocuğun karşılıklı iletişimde kullandığı sözel ya da sözel olmayan ifadeleri, mükemmel olmasa da değerlendirilmelidir.

Doğal ve açık ifadelerle konuşulmalıdır.

* Çocuk kendine yöneltilen konuşmanın içeriğinden çok konuşmanın ritm, iniş-çıkış ve vurgusu gibi bazı özelliklerine daha çok dikkat etmektedir. Ses tonu ve vurgulamalarındaki normal değişiklikler işitme engelli çocuğun söylenil-

mek istenen mesajı anlamaya çalışmasında en önemli ipuçları olacaktır. Eğer ses-siz konuşuluyorsa duak hareketleri abartılmamalıdır.

- * Konuşmalarda tek cümle kullanılmalıdır.
- * Çocuk aktiviteden sıkıldığında yeterli dinlenme süresinin sağlanması gerekir
- * Çalışma süresince sakin, sevecen ve tutarlı olunmalıdır. Çocuğun istenmeyen ya da olumlu davranışları için gerekli ceza veya ödül kullanılmalıdır.

Sınıfında işitme engelli çocuk olan anaokulu öğretmenin aynı zamanda çocuğun özel eğitimsi ile de iletişim kurması gerekmektedir. Bu, çocuğun eğitimi için ekip çalışmasının gerekliliği açısından da önemlidir. Özel eğitimci ile kurulacak olan iletişim, çocuğun entegrasyon sürecinin en etkili biçimde gerçekleşmesini sağlayacaktır.

İŞİTME ENGELLİ ÇOCUKLARIN NORMAL ANAOKULU PROGRAMLARINDAN YARARLANMA DÜZEYİ

Programın iskeletini oluşturan faaliyetler:

Normal çocuklarla kahvaltı, yemek, tuvalet ve el yıkama etkinliklerine katılırlar. Ancak öğretmen bu çocukların görebileceği yere oturarak kaşık, çatal, bıçak kullanma ve yemek yeme kurallarını görmesini sağlamalıdır. Yani, öğretmen çocuğun görüş açısı dışına çıkmamalıdır.

Bu faaliyet, normal işiten çocuklarda olduğu gibi, işitme engelli çocuklarda da sosyal yönü geliştirir, arkadaşlarının ismini öğrenmesini sağlar ve iş yapma becerisi kazandırır.

Serbest Faaliyetler:

Yapılan araştırmalar işitme engelli çocukların en çok yararlandıkları ve aktif oldukları faaliyetlerin serbest zaman faaliyeti olduğunu göstermektedir. Bu faaliyet sırasında çocuk, istediği oyuncak, köşe ya da resimlerle uğraşmaktadır. Bu sayede çocuğun yeteneği ve ilgilendiği konular saptanır. Bunlar sayesinde konuşmanın gelişmesine yardımcı olunur. Yine bu faaliyet sırasında çocukta bir çok kavram (büyük-küçük, sert-yumuşak, dolu-boş vb.) gelişir.

Öğretmenin rehberliğindeki faaliyetler:

Müzik: Normal işiten çocuklarda olduğu gibi, işitme engelli çocuklarda da estetik ve işitsel algının kazanılması yönünden gelişmeyi sağlamanın yanısıra, en önemli etkisini denge ve ritim çalışmalarında gösterir. Çünkü işitme engelli çocukta denge kaybı da sözkonusu olabilir. Denge sağlamaları için müzikle şu tür çalışmalar yapılır.

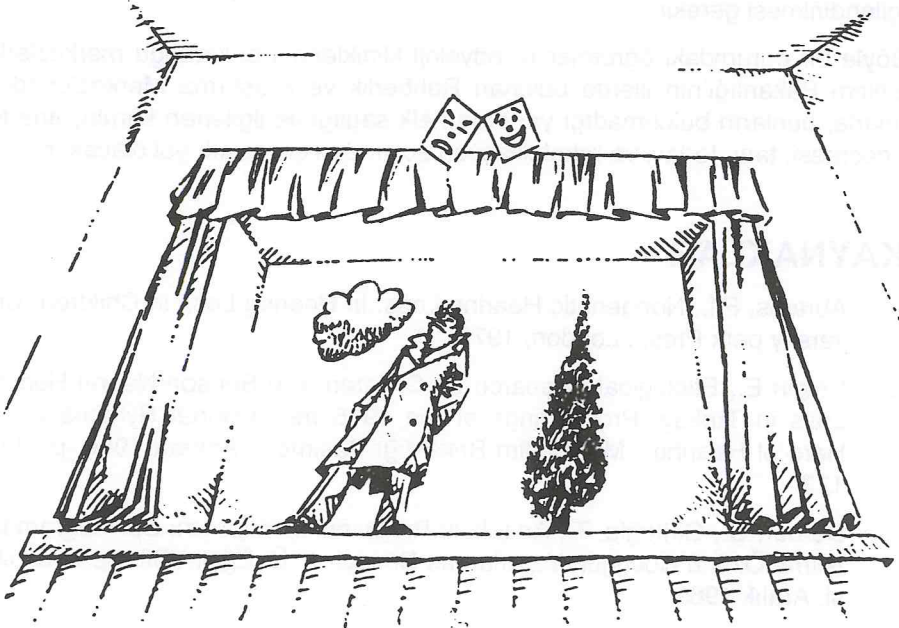

- Davul veya trampetle yapılan yürüyüşler,
- Davul veya trampetle yapılan ölçülü adımlı yürüyüşler,
- Davul veya trampetle yapılan tempolu yürüyüşler,
- Basit ritim örneklerinin taklidi,
- Müzikli oyunlar.

Vurmali müzik aletleri ile bütün vücudu oyuna sokan ritmik oyunlar uygulanmakta, ritim çalışmaları büyük bir işitme dikkati gerektiği için de, işitme engelli çocuklar için çok yararlı olmaktadır.

Oyun: Oyun bir yaratıcılıktır. Çocuğun yaşamı oyunla geçer. Herşeyi oyun yoluyla öğrenir. Oyun, normal işiten çocuğun tüm gelişimine yardım ettiği gibi, işitme engelli çocukların gelişimine de yardım eder. İşitme engelli çocuk oyun yoluyla kendini ifade eder ve sorunlarını ortaya koyar. Ancak yapılan araştırmalar, işitme engelli çocukların oyuna katıldıklarını fakat oyun kurmada yetersiz olduğunu göstermekte, bunun nedeni de kesin olarak bilinmemekte, ancak, bu durumun lisan gelişimindeki sınırlılıktan kaynaklandığı sanılmaktadır.

Hikaye: Bu etkinlik, çocuğun anadilini geliştirmek açısından çok önemlidir. Öğretmen hikaye anlatırken işitme engelli çocukları kendine yakın bir yere oturtmalı, konuşmasını ve resimleri çok iyi görmesini sağlamalıdır. Öğretmen, hikayeyi çok iyi bilmeli, kitaba bakmadan anlatmalıdır. Hikaye bittikten sonra çocukların hem gözüne hem kulağına hitap edecek şekilde ve iki üç kelimeyi geçmeyen sorular sorularak, çocukların hikayeyi anlayıp anlamadıkları kontrol edilmelidir. Hikaye dramatize

ettirilmeli ve işitme engelli çocuğa konuşmasını geliştirmeye yarayacak roller veril-melidir.

Evişi etkinlikleri:

İşitme engelli çocuğun da her insan gibi fizyolojik gereksinimleri vardır. Bunla-rın karşılanması gerekir. Çocuk özürli diye her gereksinimi yerine getirilirse ileride kendinden emin olamayan, pasif kişiliğe sahip bir birey yetiştirmiş oluruz.

Çocuklar pek çok şeyi taklitle öğrenirler. İşitme engelli çocuk da gerek evde gördüklerini gerek okulda arkadaşlarının yaptıklarını görerek ve onları taklit ederek çok iyi gözlemci olması nedeni ile, normal yaşamına gerekli şeyleri böylece oyun yoluyla öğrenmiş olacaktır.

Anadili çalışmaları:

Bu çalışma, normal çocuklarla birlikte ve onların yararlandıkları çalışma yolları ile verilebilir. Fakat, işitme engelli çocuklar için konuşma eğitimi çok önemli oldu-ğundan, destekleyici **ÖZEL EĞİTİM** yöntemi ile, bireysel ve grup çalışmaları ile bu konuda yetiştirilmiş özel eğitim uzmanları tarafından verilebilir.

Grupla eğitimden yararlanabilecek düzeydeki işitme engelli çocuklar entegras-yon için normal çocukların devam ettiği anaokullarına devam etmelidirler. İşitme en-gelli çocukların normal okullarda uyumlu olmaları ve bundan yararlanabilmeleri için, mutlaka bir okul öncesi entegre yaşantı geçirmiş olmaları gerekir. Bu yaşantı, okul döneminde ortaya çıkabilecek sorunların en aza indirgenmesi yönünden çok gerek-li ve önemlidir. Bunu sağlamak için de okul öncesi öğretmenlerinin işitme kaybı, işit-me kayıplı çocuğu belirleme, yönlendirme, aileye rehberlik ve özel eğitim konuların-da bilgilendirilmesi gerekir.

Böyle bir durumdaki öğretmenin, odyoloji kliniklerinin bulunduğu merkezlerle, Milli Eğitim Bakanlığı'nın illerde bulunan Rehberlik ve Araştırma Merkezlerindeki uzmanlarla, bunların bulunmadığı yerlerde halk sağlığı ile ilgilenen kuruluşlarla te-masa geçmesi, tanı, tedavi ve rehabilitasyon açısından en yararlı yol olacaktır.

KAYNAKLAR

- 1- Abrams, F.I., Nongenetic Hearing Loss. In Hearing Loss in Children. Uni-versity park Press. London, 1977.
- 2- Belgin E., Etiological Research on Children with Sensori-Neural Hearing Loss in Turkey. Proceedings of the 1985 International Symposium on Hard of Hearing. Milli Eğitim Bakanlığı Basımevi, Ankara 1986, pp 119-123.
- 3- Berber, G., Giritöğlü, T., Anaokulu Programının Kapsamı Bu Programdan İşitme Özürli Çocuğun Yararlanma Düzeyi. A. Ü. Eğitim Bilimleri Fakülte-si, Aralık 1983.

- 4- Bowley, A. H., Gardner, L., Handicapped Child. New York, 1980.
- 5- Cüceođlu, D., İnsan İnsana. Altın Kitaplar Yayınevi, İstanbul 1987.
- 6- Jaffe, F. B., Hearing Loss in Children. University Park Press. London, 1977.
- 7- Lewis, Vicky., Development and handicap, Basil Blackwell Inc. Oxford 1987.
- 8- Moore, B. J. C., An Introduction to the Psychology of Hearing. Third Edition. Academic Press. London, 1989.
- 9- Myklebust, H. R., Psychology of Deafness. Grune and strattion Inc. New York, 1964.
- 10- Northem, j. L., Downs, M.P., Hearing in Children. the Williams and Wilkins Comp. Baltimore, 1974.
- 11- Voltan-Acar, N., McWhirter, J.J., Çocukla iletişim. Nüve Matbaası, Ankara, 1985.

